

Universiteitsbibliotheken: het centrum van ... wat?

In zijn bijdrage 'UB wordt E-Learning Center' in nr. 10/2003 van *Informatie Professional* filosofeerde Jan Jüngen over de rol van de bibliotheek in de nieuwe digitale tijd. Henk Ellermann heeft er een reactie op.

JAN JÜNGEN onderscheidt in zijn artikel over de rol van de bibliotheek in de nieuwe digitale tijd twee mogelijke rollen. Een bibliotheek kan een servicecentrum worden voor onderzoekers en het kan een soort onderwijsleercentrum worden. En wellicht ook beide. Onderzoekers zouden niet veel baat hebben bij een bibliotheek in de nieuwe digitale wereld, maar studenten en hun docenten juist wel. Dus is het onderwijsleercentrum het lot van de bibliotheek. Onderzoekers hebben de bibliotheek straks dus niet meer nodig. De argumentatie is ruwweg als volgt. Onderzoekers hebben hun, over vele universiteiten verspreide, vakgenoten meer nodig dan de eigen universiteit. Met name het publiceren is bedoeld voor vakgenoten. Het ligt in de lijn van – althans Jüngens – verwachtingen dat aan deze publiceerbehoefte voldaan kan worden door het inhuren van diensten van uitgevers. Zeker wanneer het gaat om succesvolle onderzoeksvelden, waaraan commerciële belangen gekoppeld zijn, zal het geen probleem zijn om hierin self-supporting te worden. Alles wat er nodig is, is een bilateraal overleg tussen genoemde kringen van vakgenoten en uitgevers. De productie van wetenschappelijke documenten, de verspreiding ervan en wellicht ook de preservatie kan geregeld worden zonder tussenkomst van een universiteitsbibliotheek. Voor het gemak aannemende dat de genoemde kringen van vakgenoten in staat blijken tot een vorm van zelforganisatie die nodig is voor zo'n bilateraal overleg en aanne-

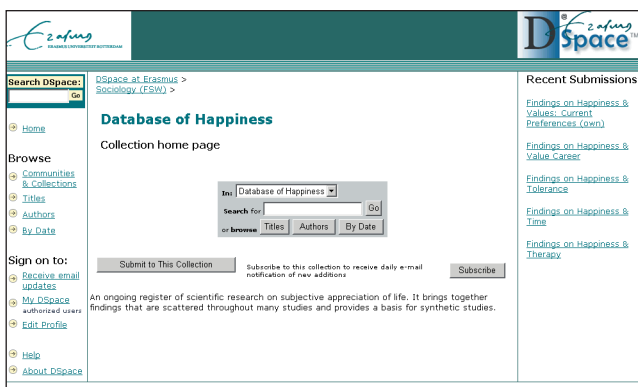
mende dat ook 'arme' groepen van onderzoekers een oplossing weten te vinden, zullen in Jüngens toekomst universiteitsbibliotheken inderdaad overbodig zijn. Maar niet alleen de bibliotheken. Eenzelfde redenering leidt ook tot de conclusie dat universiteiten zelf gemist kunnen worden. Althans voor het onderzoek.

Onderzoekers kunnen zich binden aan allerhande centra, fysiek dan wel virtueel, waarin de informatievoorzieningen zijn uitbesteed. In deze toekomst, laat dat helder zijn, zijn onderzoek en onderwijs gescheiden. Het onderzoek verdwijnt uit het directe gezichtsveld van de meeste studenten en de universiteiten worden onderwijsinstellingen. Dat de bibliotheek dan weinig anders meer kan zijn dan een onderwijsleercentrum, behoeft geen verder betoog.

Koude toekomst

De tamelijk radicale scheiding tussen onderwijs en onderzoek komt in het artikel van Jüngen niet expliciet genoeg naar voren. Het is wel van belang de consequenties ervan duidelijk in het vizier te krijgen.

Zo wordt met het verplaatsen van het onderzoek naar de periferie van het onderwijs de wetenschappelijke communicatie minder toegankelijk. Als er de afgelopen decennia iets duidelijk is geworden, dan is het dat de rol die het wetenschappelijk publiceren heeft voor het vestigen van een reputatie voor onze onderzoekers, gecombineerd met de manier waarop de markt van het wetenschappelijk publiceren werkt, leidt tot steeds hogere prijzen voor die publicaties en bijgevolg tot het minder toegankelijk worden van de resultaten van het wetenschappelijk onderzoek. Wanneer de verspreiding van de publicaties nog nauwer gebonden wordt aan een specifieke groep, dan zal de toegankelijkheid ervan voor iedereen behalve de direct betrokkenen er bepaald niet op vooruit gaan. Dit werkt nadelig door op de beschikbaarheid van wetenschappelijke informatie, niet alleen voor studenten en docenten, niet alleen voor het geïnteresseerde publiek, maar ook voor de onderzoekers zelf, want ook zij zullen zien dat de informatie waar ze wel directe toegang toe hebben inhoudelijk gezien een kleiner bereik krijgt.

De scheiding van onderwijs en onderzoek zal ook nadelig doorwerken op het onderwijs zelf. Onderzoek staat onder meer voor innovatie, vindbaarheid en creativiteit. Dat zijn belangrijke elementen en heus niet alleen maar voor degenen die in het onderzoek hun brood zullen gaan verdienen. Leren is vooral sociaal leren: leren in context dus. Omdat het een vooralsnog onbewezen, en zelfs uiterst dubieuze, stelling is dat zulke contexten wel 'gesimuleerd' kunnen worden, kunnen we niet anders dan de scheiding tussen onderwijs en onderzoek ook vanuit onderwijskundig perspectief te betreffen.

Te vrezen valt derhalve dat de herinrichting van een universiteitsbibliotheek tot een of ander onderwijsleercentrum niet alleen het einde van de bibliotheek betekent, maar ernstig zal interfereren met het wetenschappelijk onderzoek en uiteindelijk zelfs nadelig zal doorwerken op het onderwijs aan met name gevorderde studenten. Het is wellicht een kwestie van smaak, maar voor menigeen zal toch gelden dat in deze visie het zware weer van nu plaatsmaakt voor een weliswaar stabiele maar sombere en koude toekomst die het niet verdient omhelsd te worden.

Welonderscheiden rol

Deze toekomst is echter niet uitsluitend afhankelijk van het gedrag van onderzoekers. Door de universiteitsbibliotheek nu al te willen richten op een toekomst als onderwijsleercentrum, wordt deze toekomst niet zo zeer voorspeld, maar vooral ook gemaakt. Dat is, zeker gezien de sombere kanten van deze toekomst, alleen gerechtvaardigd als Jüngens analyse van de relatie tussen bibliotheken en onderzoekers correct zou zijn. Dat is op zijn minst twijfelachtig.

Universiteitsbibliotheken zijn nu, uiteraard, onderdeel van de universiteit en hebben in de loop der eeuwen een wellicht bescheiden maar toch welonderscheiden rol gekregen. Zowel onderzoek als onderwijs worden gediend door de bibliotheek en wel doordat hier de informatie gemanaged wordt. Het woord 'informatiemanagement' mag nieuw zijn, het begrip is dat zeker niet. Sinds het begin van de informatie-explosie, een paar eeuwen geleden, is er een behoefte geweest informatie op te slaan zodat het weer snel teruggevonden kon worden. Met de opkomst van de moderne informatietechnologie, een paar decennia geleden, zijn de methoden sterk veranderd. Continue en drastische verandering in de methoden van het beheer van informatie liggen ook in de toekomst in het verschiet. Maar het uiteindelijke doel is nog steeds wat het was, namelijk het bruikbaar houden en maken van informatie. Bruikbaar voor zowel onderwijs als onderzoek.

Duidelijk is natuurlijk wel, dat de beschrijving van leer-materialen en de beschrijving van wetenschappelijke output met behulp van metadata een steeds complexere taak wordt. Die taak zal in toenemende mate gedaan worden door mensen van de bibliotheek in samenwerking met inhouds- en onderwijsdeskundigen. Maar die samenwerking betekent niet dat men elkaars taken moet gaan overnemen.

De kracht van de bibliotheek bestaat uit het managen van wetenschappelijke informatie en van de dragers van deze informatie voor een zo breed mogelijk publiek. Het is een voorbereiding van informatie opdat die later met maximaal rendement gebruikt kan worden. In deze voorberei-

king zit de kracht van de bibliotheek. Het is een bescheiden taak wellicht, maar een nobele, omdat het een belangrijke stap is in het geschikt maken van informatie voor iedereen en te allen tijde.

Hét centrum

Deze kracht wordt in Jüngens bijdrage genegeerd en dreigt daardoor vervangen te worden, onder de druk van vooral technologische veranderingen, door een nieuwe missie die zeer beperkt aansluit bij het huidige repertoire aan vaardigheden die gebundeld in het instituut bibliotheek door de eeuwen heen al zoveel zwaar weer heeft doorstaan. Het is van groot belang te beseffen dat de via de bibliotheek beschikbare informatie slechts een onderdeel is van een meer omvattende informatieketen. Aan het eind van de keten staan de onderzoekers, docenten en studenten. Zij zijn het die, hopelijk, iets zinnigs met die informatie doen. Maar als de bibliotheken zich blijven richten op de primaire taak van het managen van informatie kan dit zowel het onderwijs als het onderzoek blijven dienen. Het maakt het werk van onderzoekers, studenten en docenten eenvoudiger en zal er mede voor zorgen dat onderzoek en onderwijs in een instelling bijeen blijven.

Bibliotheken moeten geen centra worden van onderwijs, noch van het onderzoek. Bibliotheken moeten eenvoudigweg hét centrum van de universiteit blijven.

Dr. Henk H. Ellermann is projectcoördinator Erasmus Electronic Publishing Initiative bij de Universiteitsbibliotheek Erasmus Universiteit.

ADVERTENTIE